

GR 171 De Pinós a Paüls

Etapa 9 • De la Morera de Montsant a Cabacés

16 de Gener de 2016

Secció de Senders del Club Muntanyenc Mollet

Text de Roger Pascual i Garsaball

Aquest tram del GR 171 circula per la part occidental del Montsant, seguint en la major part el recorregut del *Camí dels Cartoixans*, una llarga senda recuperada fa pocs anys pel Parc Natural, que enllaça els dos extrems del massís: Albarca i Cabacés, passant per la Morera. Es tracta d'un camí amb una pila de referents físics i immaterials per aproximar-se a la història del Priorat. En teniu més informació en [aquest enllaç](#).

Que tingueu una bona lectura.

De la Morera a Cabacés

Baixada a la Cartoixa d'Escaladei

El primer tram d'aquesta etapa s'inicia a *la Morera de Montsant*, a 743 m d'altitud. Sortirem per la part baixa del poble en direcció a *Escaladei*. Molt a prop del nucli urbà, el GR deixa la pista asfaltada i pren un camí de carro que planeja cap a l'oest entre conreus, brolles i boscos. En aquest sector de la muntanya ens trobem pràcticament al límit altitudinal del cultius que, en general, no sobrepassen la cota de 700 m. Al nord, s'alça majestuós el *Cingle dels Sacs*, un dels trams més ciclopis del Cingle Major, per on s'enfila el *grau de Salfores*.

A uns 2 km del punt de partida, poc després de passar per una bassa de bombers, ens haurem de fixar en uns marges de pedra a la dreta del camí, perquè es dona la circumstància que han estat refets fa pocs anys, una situació bastant insòlita en l'actualitat.

Al cap de pocs metres abandonem el camí de carro i prenem un corriol a mà esquerra que descèn suaument en direcció SO. En poc més d'1 km i havent deixat el corriol per seguir de nou per un camí de carro, reclamen la nostra atenció les *Coves Roges*, un conjunt d'afloraments rocosos que llueixen un viu color vermell pels òxids de ferro que conté el substrat geològic. En ells es pot observar les formes curioses de l'erosió alveolar, que produeix cicatrius arrodonides a la roca per l'impacte de les partícules transportades pel vent.

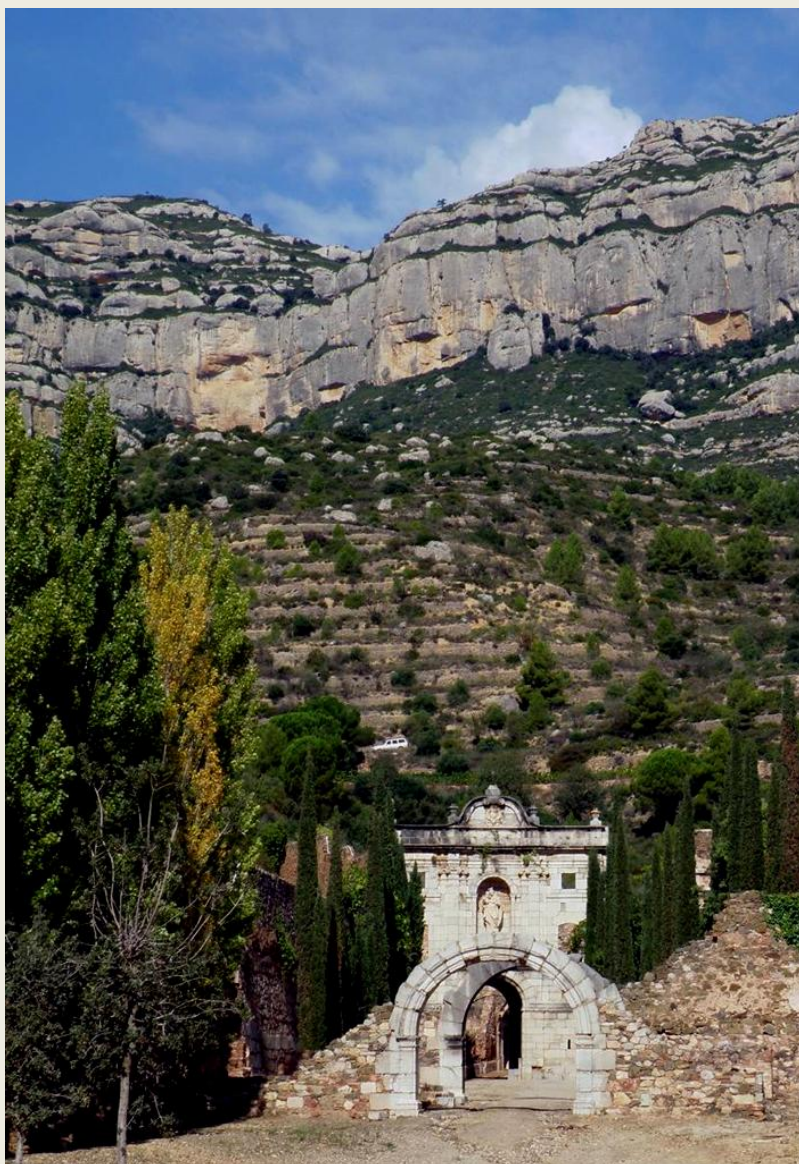

Baixant cap a la Cartoixa d'Escaladei apareixen a mà dreta les Coves Roges, una de les manifestacions del Triàsic inferior al Montsant (Foto: R. Pascual).

El camí ara baixa més decididament i en un parell de retombs es planta a la *Cartoixa d'Escaladei*, a 4,25 km del punt d'inici i 455 m d'altitud. Aquest és el primer monestir de l'*orde de Sant Bru* que es va fundar a la península Ibèrica. Si bé els cartoixans van arribar al territori reconquerit als sarraïns a finals del s. XII, no fou fins a principis del segle XIII (entre 1203 i 1215) que es va edificar la part més antiga del monestir, el qual es va anar ampliant fins a l'any 1403, moment en el que van conviure-hi 30 monjos i 15 llecs.

Durant segles, la Cartoixa va controlar un extens territori, domini que es va consolidar i fer efectiu completament el 1627, quan els ducs de Cardona van fer escriptura a Barcelona mitjançant la qual venien la senyoria dels pobles de la Morera, Poboleda, Torroja, Gratallops, la Vilella Alta, Porrera, terme de Masmorell i la Gambosa, pel preu de 7500 lliures catalanes, a favor dels priors del convent d'Escaladei.

La decadència arribà amb la *desamortització de Mendizábal* el 1835, moment en el que els monjos es veieren obligats a abandonar el monestir un cop desposseïts per decret de les seves terres. La Cartoixa fou devastada en pocs anys i els carreus que la gent va prendre encara poden reconèixer-se avui a les cases de molts pobles del Priorat.

La Cartoixa d'Escaladei, presidida pel cingle del Montsant. L'arc d'entrada va ser construït al s. XVIII darrera època d'influència de l'ordre de Sant Bru (Foto: R. Pascual).

L'any 1990 els propietaris de la Cartoixa d'Escaladei, la família Peyra, en feren donació a la Generalitat de Catalunya, que inicià actuacions de neteja i consolidació de les restes, així com de la reconstrucció d'alguns dels espais més emblemàtics. És visitable des de l'any 1998.

Per saber-ne més sobre aquest important monument, us adrecem a dos treballs publicats:

- GORT, E. (1999). *Scala Dei, primera cartoixa de la Península Ibèrica i l'orde cartoixà*. Comissió VIII Centenari, Analecta Cartusiana. Salzburg.

- GORT, E. (2008). *Escaladei. La cartoixa de Montsant*. Albarca: Migdia Serveis Culturals.

La Pietat i els masos del Montsant

Tot abandonant la Cartoixa per a reprendre la ruta, seguirem el camí que feien sovint els monjos per anar a la Pietat, una edificació que en temps de domini cartoixà feia les funcions de "casa de repòs". L'indret és clarament visible a mig aire del Montsant per l'arbreda que inclou plàtans, til·lers, cedres, pins, xiprers i altres exemplars de gran port.

La casa de la Pietat resta oculta darrere dels arbres que l'envolten (Foto: R. Pascual).

Deixarem la Pietat a la dreta i agafarem un sender en direcció oest que ens conduirà en pocs minuts a la *font del Mas de Sant Antoni*, una de les més importants del vessant meridional del massís. En aquest punt enllaçarem de nou amb un camí de carro que ens conduirà per les antigues propietats d'un conjunt de masos que es varen instal·lar a redòs de les últimes terres cultivables al peu dels pendents escarpats del Montsant.

El primer que trobem, ben a prop de la font, és el *mas de Sant Antoni*, conegut antigament com Sant Antoni de Montalt. Aquest mas presenta la particularitat que prové de la capella de l'antic nucli de població de *Montalt*, la qual va desaparèixer a mitjan s. XV. Segons explica la tradició, el seu final va lligat a la proximitat de la Cartoixa d'Escaladei, ja que els monjos, poc després d'arribar a aquell indret, van procurar que els vilatans abandonessin el poble a base de donar-los terres allunyades i de pagar el casament de les fadrines. A partir d'aquell moment, va ser utilitzat com a centre d'explotació agrícola dels cartoixans. Amb la desamortització passà a propietat de cal Rius, una de les grans famílies d'Escaladei. El mas, que va ser habitat fins a principis del s. XX, es va dedicar en aquesta etapa al conreu de la vinya i, ocasionalment, també va funcionar com a hostal. Actualment es troba en estat ruïnós.

El mas de Sant Antoni, a l'indret on hi havia hagut l'antic poble de Montalt (Foto: R. Pascual).

Passat el *mas de Sant Antoni* arribem, en menys d'1 km, a les proximitats del *Mas Blanc*, les restes del qual es poden veure a 80 m a l'esquerra del camí, en un petit altiplà situat a 700 m d'altitud, el segon punt més alt de l'etapa. Consta d'un edifici amb una planta de dimensions notables (uns 200 m²). Lògicament, també pertanyia als dominis de la Cartoixa fins al 1835, data a partir de la qual va passar a mans privades, finalment de la família Faria, una altra de les grans d'Escaladei. Va ser habitat, com a mínim, des de l'últim terç del s. XIX fins als primers decennis del segle següent. Durant la Guerra Civil va ser habilitat com a *hospital de sang*. Posteriorment, les terres van seguir essent cultivades, sobretot amb sembrats, aprofitant els petits planets que envolten el mas. L'edificació va mantenir-se dempeus fins als anys 50 del segle passat.

Seguint endavant, el camí baixa ara fins al *barranc dels Pouets* i, en poc més d'1 km ateny el *mas de Forçans*, que s'alça en una petita plana sedimentària a 580 m d'altura. Actualment, aquest és l'únic mas que conserva l'estructura íntegra en aquesta zona del Montsant i, en dates recents, se'n va refer la coberta. Com els altres que haurem vist també fou propietat de la Cartoixa fins a la desamortització de Mendizábal, moment en el qual va ser adquirit per la família Peyra, juntament amb la Cartoixa d'Escaladei. Va ser habitat fins a la meitat del s. XX per famílies de masovers que hi cultivaven principalment vinya i, a les darreries, avellaners, però que també hi produïen carbó i hi criaven cabres, de les quals es venia la llet, el formatge i la carn dels *crestons*. Un cop ja abandonat el mas, els propietaris van tornar a plantar vinya a tota la plana que l'envolta.

Des del cim del Montsant, s'aprecia el mas de Forçans amb el planet de vinya annex (Foto: R. Pascual).

Si esteu interessants en aprofundir en la història i els usos dels masos del Montsant hi ha disponible un petit treball de recerca publicat en línia pel Parc Natural (seguiu [l'enllaç](#)).

Els paisatges de ponent

Passat el mas de Forçans, el camí fa una pujada forta però curta. Aviat abandonem el pas de carro que condueix fins al *Mas Déu*, un altre dels pretèrits centres d'explotació agrícola, visible a la llunyania, per continuar per un camí de ferradura que fa cap al *collet del Pla del Bisbe* (640 m), a la divisòria hidrogràfica de les vall d'Escaladei i els barrancs del Montsant occidental.

A partir d'aquest punt canvia el paisatge i les panoràmiques. Si les vistes estaven presidides pel Cingle Major del Montsant al nord i per l'extens escenari de la vall del Siurana i el Priorat central al sud, ara s'obre davant nostre la xarxa hidrogràfica que descendeix del massís cap a ponent. Durant els següents 2 km el camí travessa l'ampli amfiteatre de la vall de Cavaloca, al principi per un entorn forestal. Al fons d'una raconada trobarem la *font de Cavaloca*, una de les més cabaloses del Montsant. L'aigua que proporciona aquesta i altres fonts menors ha facilitat la continuïtat dels conreus a la partida de *les Cavalokes*, que el camí travessa tot seguit, on es pot observar encara diversos tipus de conreus en actiu, així com alguns masets amb un estat de conservació molt desigual.

En menys d'1 km passada la font arribarem al *coll de les Valls* (626 m), on abandonarem la vall de Cavaloca per iniciar la baixada pel *racó de les Valls*. Aquest barranc, com d'altres que circulen en paral·lel, té un origen estructural, ja que s'ha generat per l'erosió de les capes argiloses i margoses toves que alternen amb els estrats de conglomerats calcaris, que en

La partida de Cavalloques, des del grau del Caixer (Foto: R. Pascual).

aquesta regió es troben cabussats quasi 90°. El resultat és una successió de fondals sedimentaris organitzats en bancals de conreu alternats amb crestes rocoses quasi verticals. Durant la baixada observarem al marge dret del barranc el curiós monòlit anomenat *la Geganta*. La baixada pel racó de les Valls és ràpida i supera en poc més de 2 km els 275 m de desnivell respecte al nucli de Cabacés, final d'etapa. Cabacés és, amb 326 habitants empadronats el 2014, el poble més important dels tres que conformen el Montsant occidental (els altres dos són la Bisbal de Falset i Margalef que, junts, no arriben a aquesta xifra). Cabacés és conegut per trobar-se en un indret tancat i no s'observa des de gaire

El racó de les Valls (Foto: R. Pascual).

indrets, a diferència de la majoria de pobles del Priorat. A propòsit d'aquesta ubicació, reproduïm una corrandà molt coneguda al territori:

*la Figuera n'és molt alta,
Cabacés molt amagat,
la Bisbal en una roca
i Margalef en un forat*

El municipi és conegut per l'abundància d'aigua, que sorgeix de les fonts naturals originades pel desguàs del karst del Montsant sobre els materials eocènics impermeables, formats per argiles i margues. A més de la font de Cavaloca són importants la de *la Foia*, la de *Sant Miquel*, la del *Mas Roger* o la del *Barrot*. De Cabacés també hem de dir que és un centre de producció oleícola. De fet, al Montsant occidental la vinya pràcticament no existeix i el conreu predominant és, de llarg, l'oliver. A més de la cooperativa agrícola, a Cabacés s'hi va instal·lar fa pocs anys la primera almàssera privada del Priorat (Miró-Cubells, S.L.) que, com la cooperativa, produeix olis ecològics d'altíssima qualitat. Aquests productes poden tastar-se a la *Fira de l'oli de la Baronia de Cabacés*, en la que el visitant també té la possibilitat de recórrer els indrets i racons més interessants del poble i assistir a activitats relacionades amb l'oli.

Per a més informació sobre els olis de Cabacés:

Cooperativa Agrícola de Cabacés: <http://coopcabaces.com/ca/content/category/1-home>

Molí d'oli Miró-Cubells: <http://www.molideloli.com/>

Cabacés, des del serrall de Cantacorbs (Foto: R. Pascual).